



Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

08.04.2026.

Nr. 1-12/8

**VSIA “Nacionālās psihiskās veselības centrs”
struktūrvienības ilgstošas sociālās aprūpes centrs
“Vecpiebalga”**

vadītājai I. Bukovskai
ilze.bukovska@npvc.lv

VSIA “Nacionālās psihiskās veselības centrs”
rpnc@rpnc.lv

Zināšanai: **Labklājības ministrijai**
lm@lm.gov.lv

Zināšanai: **Veselības ministrijai**
vm@vm.gov.lv

Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu VSIA “Nacionālās psihiskās veselības centrs” Ilgstošas sociālās aprūpes centrā “Vecpiebalga”

Viena no tiesībsardzes funkcijām ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību.¹ Kā vienu no savas darbības prioritātēm tiesībsardze ir izvirzījusi tiesības uz veselības aprūpi nodrošināšanas uzraudzību. Ievērojot minēto, īpaša uzmanība tiek pievērsta arī personām, kuras atrodas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, jo šīs personas atbilstoši cilvēktiesību standartiem, tiek uzskatītas par mazaizsargātu personu grupu.

Tiesībsarga biroja darbinieki saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. pantā noteiktajām funkcijām un pildot 12. pantā noteiktos uzdevumus, ir tiesīgi pārbaudīt cilvēktiesību standartu ievērošanu visās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās. Pārbaudes vizīšu mērķis ir izvērtēt institūcijās dzīvojošo iemītnieku uzturēšanās apstākļus, kā arī pārliecināties par to, vai tiek ievērotas un nodrošinātas šo personu cilvēktiesības, vai nepastāv pazemojošas, sliktas un

¹ [Tiesībsarga likuma 11. panta 1. punkts.](#)

necilvēcīgas izturēšanās riski, kādi ir aizsardzības mehānismi un sniegt konkrētas rekomendācijas situācijas uzlabošanai. Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbiniekiem ir tiesības: brīvi pārvietoties visā institūcijas teritorijā; apmeklēt visas telpas institūcijā; vienatnē satīties ar institūcijas iemītniekiem un viņus intervēt; pieprasīt un saņemt no institūcijas administrācijas jebkāda veida dokumentus, paskaidrojumus un cita veida informāciju.

Ievērojot minēto, Tiesībsarga biroja Nacionālā preventīvā mehānisma nodaļas vadītāja – Z. Rūsiņa, juridiskā padomniece I. Zonenberga sadarbībā ar ekspertu Dr. A. Singhu bez iepriekšēja brīdinājuma 24.02.2026. apmeklēja VSIA “Nacionālās psihiskās veselības centrs” struktūrvienību ilgstošas sociālās aprūpes institūciju “Vecpiebalga” (turpmāk – SAC “Vecpiebalga”).

Vizītes mērķis bija novērtēt, kādos apstākļos dzīvo iemītnieki, kā tiek nodrošināti veselības aprūpes pakalpojumi, kā arī pārbaudīt, vai nepastāv pazemojošas, sliktas un necilvēcīgas izturēšanās riski, vai ir pieejami tiesību aizsardzības mehānismi.

Vizītes ietvaros Tiesībsarga biroja pārstāvji tikās ar SAC “Vecpiebalga” vadītāju I. Bukovsku, kā arī pārrunāja darba gaitu ar institūcijas sociālajiem darbiniekiem, aprūpes personālu un psihologu. Tiesībsarga biroja darbinieki intervēja iemītniekus, lai iegūtu viņu viedokli par sniegtā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma kvalitāti. Vizītes laikā Tiesībsarga biroja pārstāvji klātienē pārbaudīja iestādes dokumentāciju un izlases kārtībā izvērtēja iemītnieku personas lietas.

1. Vispārīgā informācija par SAC “Vecpiebalga”



(SAC Vecpiebalga 24.02.2026.)

[1.1] SAC "Vecpiebalga" sniedz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu cilvēkiem ar smagiem garīgiem traucējumiem², kuriem ir piešķirta 1. un 2. grupas invaliditāte (1. grupa noteikta 16 iemītniekiem; 2. grupa - 57 iemītniekiem), visiem noteikts 2., 3. vai 4. aprūpes līmenis. Kopējais iemītnieku skaits, ko SAC "Vecpiebalga" ir iespējams izmitināt ir 74, vizītes dienā pakalpojumu saņēma 73 iemītnieki, vairums iemītnieku ar psihisku saslimšanu - 44, savukārt 21 iemītnieks ar demenci.

[1.2] Tika saņemta informācija, ka viens iemītnieks gaida rindā uz grupu mājas pakalpojumu, divi - uz pakalpojuma sniedzēja maiņu. Lēmumu par pakalpojuma piešķiršanu pieņem Sociālās integrācijas valsts aģentūra, ar iemītniekiem tiek slēgts līgums, ko paraksta gan pats iemītnieks, gan aizgādānis, ja personai ir ierobežota rīcībspēja. Vizītes dienā SAC "Vecpiebalga" 12 iemītniekiem ar tiesas nolēmumu bija ierobežota rīcībspēja un noteikta aizgādība. Visiem aizgādībā esošajiem iemītniekiem iecelti aizgādņi (galvenokārt tuvinieki). Nevienam no aizgādņiem nav institūcijas darbinieks, kas ir vērtējams pozitīvi, jo Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk - Komiteja) savās rekomendācijās ir norādījusi³, ka institūcijas darbinieku iecelšana par iemītnieku aizgādņiem rada interešu konfliktu.

2. Vispārējie sadzīves apstākļi

[2.1] SAC "Vecpiebalga" iekārtots divstāvīgā mājā, kur pirmajā stāvā (kopā 12 istabas) izmitināti iemītnieki ar kustību traucējumiem un gulošie, savukārt otrajā stāvā (kopā 17 istabas) izmitināti iemītnieki, kuriem atbalsts pašaprūpē nepieciešams mazāk un kuri paši spēj patstāvīgi pārvietoties. Administrācijas telpas ir citā ēkā, kura atrodas aptuveni 50 m attālumā.

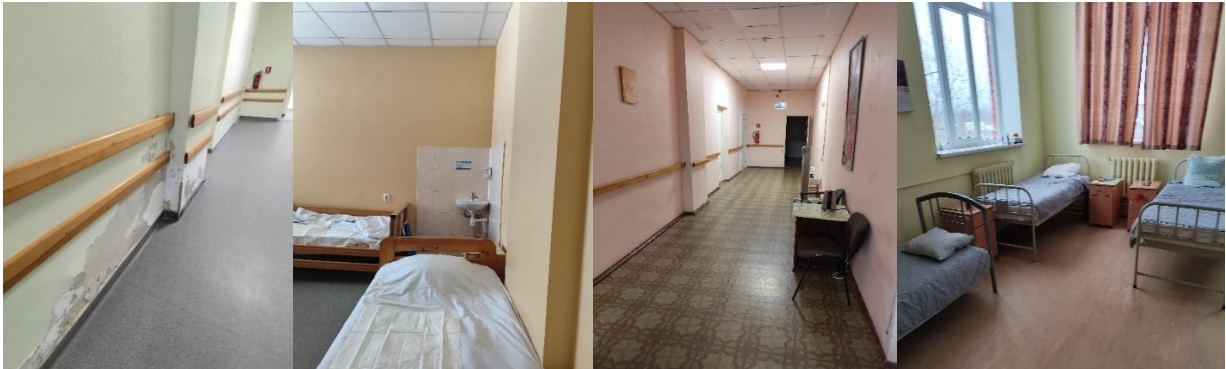
Iemītnieki pārsvarā dzīvo divvietīgās (kopā - 15), trīsvietīgās (kopā - 10), četrvietīgās (kopā - 2) istabās, ir tikai viena vienvietīga un viena piecvietīga istaba. Visās istabiņās ir pieejama izlietne. Telpas kopumā novecojušas, remontētas tikai dažas istabas, gaiteņu sienas ieplaisājušas, vietām nobiris apmetums, piekaramiem griestiem izkritušas dažas plāksnes, mēbeles pārsvarā vecas (izņemot pozicionešanas gultas).

[2.2] Pirmajā stāvā vairums istabiņas nav individualizētas un izskatās drīzāk pēc slimnīcas palātām, nevis istabiņām, kurās dzīvo cilvēki ilgstoši un tās ir viņu mājvietas. Ievērojot minēto, nebūtu

² [Sociālo pakalpojumu reģistrs](#)

³ [Zinojums Latvijas valdībai Par Eiropas Komitejas Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai \(CPT\) vizīti Latvijā](#) no 2016.gada 12. līdz 22.aprīlim, Nr. CPT/Inf (2017) 16, 156.punkts.

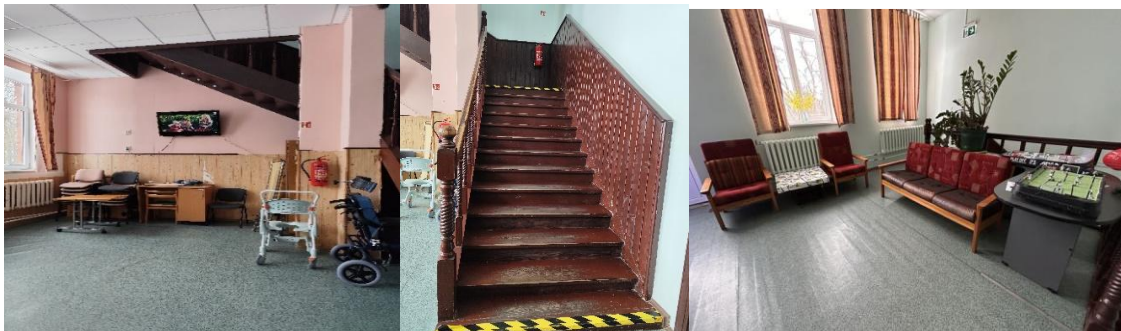
pieļaujama situācija, ka klientiem, kuri veselības stāvokļa dēļ vai citu iemeslu dēļ nav spējīgi iekārot savas istabas personālizēti, mājīgi un vizuāli pievilcīgi, dzīvot telpās, kas līdzinās ārstniecības iestāžu telpām.



(Iemītnieku istabas 1.stāvā un abu stāvu gaiteni 24.02.2026.)

Otrā stāva istabas iekārtotas mājīgāk, tajās daudz vairāk personalizētu mantu. Tomēr arī otrā stāva koplietošanas telpas un istabas ilgstoši nav remontētas, un uz atsevišķām sienām ir plaisas.

[2.3] Attiecībā uz vides pieejamību secināts, ka SAC “Vecpiebalga” nav izbūvēts lifts, līdz ar to iemītniekiem ar kustību traucējumiem nav iespēja nokļūt uz otro stāvu. Kāpnēs ir stāvas un rada paaugstinātu aizķeršanās un kritiena risku. Kopumā ēkai ir nepieciešams kapitālais remonts, lai uzlabotu vides pieejamību un nodrošinātu drošu un piemērotu vidi iemītniekiem.



(Pirmā stāva koplietošanas telpa, kāpnēs uz otro stāvu un atpūtas telpa otrajā stāvā 24.02.2026.)

[2.4] Tiesībsarga biroja pārstāvji konstatēja, ka ne visi pirmā stāva iemītnieki ir nodrošināti ar personalizētām virsdrēbēm, cepurēm un cimdiem. Gaitenī novietotā skapī atradās daudz un dažādas virsdrēbes un aprūpes personāls apstiprināja, ka tikai atsevišķiem iemītniekiem ir konkrēti viņam domātas virsdrēbes, kas netiek nodotas citiem. SAC “Vecpiebalga” pārstāvji sniedza skaidrojumu, ka daļa iemītnieku veselības stāvokļa dēļ neizprot personīgā apģērba nozīmi. Tāpat personāls norādīja, ka ziemas mēnešos un aukstā laikā iemītnieki salīdzinoši reti uzturas ārpus

telpām, uz to norādīja arī paši uzrunātie iemītnieki. Ņemot vērā konstatēto, vēlos atzīmēt, ka šāda prakse tomēr nav pieļaujama.⁴ SAC “Vecpiebalga” vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iemītnieku dzīves telpu un atpūtas zonas noformējumu, tostarp rūpēties par individualizētu apgārbi. Šie aspekti ir būtiski, jo attiecas uz cilvēka cieņas ievērošanu un autonomijas izjūtu. Akcentējams, ka arī Komiteja savās rekomendācijās Latvijai attiecībā uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām ir norādījusi uz nepieciešamību iemītniekiem sniegt atbalstu savu dzīvojamo istabu individualizēšanā, mudinot par tām rūpēties.⁵ Tādējādi šis ir aspekts, kam pievēršama pienācīga uzmanība, lai tiktu nodrošināta uz iemītnieku centrēta pieeja.

[2.5] Atsevišķās istabās ir pieejama tualete. Savukārt pārējie iemītnieki izmanto katrā stāvā pieejamo kopīgo tualeti un dušas telpas. Vizītes dienā telpas bija tīras, tomēr ne visur bija pieejams tualetes papīrs (vairākiem iemītniekiem tas bija novietots istabiņās uz individuālajiem skapīšiem). Vairākas tualetes nav piemērotas personām ratiņkrēslos.



(Tualetes un dušas telpas 24.02.2026.)

[2.6] Pirmajā stāvā ir ēdamzāle, kura iekārtota mājīgi. Vizītes laikā bija iespēja vērot iemītnieku pusdienošanu, viss notika mierīgi. Saskaņā ar SAC “Vecpiebalga” darbinieku sniegto informāciju ēdienkarte tiek saskaņota un izstrādāta sadarbībā ar VSIA “Nacionālās psihiskās veselības centrs” uztura speciālistu. Ēdiena pagatavošanu nodrošina ārpalpojums, savukārt SAC “Vecpiebalga” paši nodrošina ēdiena atvešanu uz institūciju.

⁴ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 21.12.2020. CPT/Inf (2020)41 Faktu lapa “[Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs](#)” 11.un 12. punkti

⁵ [Zinojums Latvijas valdībai Par Eiropas Komitejas Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai \(CPT\) vizīti Latvijā](#) no 2016.gada 12. līdz 22.aprīlim, Nr. CPT/Inf (2017) 16, 143.punkts.



(Ēdamtelpa pirmajā stāvā 24.02.2026.)

Atsevišķi iemītnieki izteica sūdzības par rīta putru, kura nav garšojusi. Darbinieki norādīja, ka uz sūdzībām tiek reaģēts un nepieciešamības gadījumā ir bijušas pārrunas ar ārpakalpojuma sniedzēju.

Rekomendācijas:

1. Aicinu nodrošināt telpu remontu, prioritāri uzlabojot iemītnieku dzīvojamās un koplietošanas telpas, lai tās būtu drošas un cilvēka cieņai atbilstošas.
2. Aicinu nodrošināt dzīvojamo telpu individualizāciju, lai veicinātu mājīgu vidi un stiprinātu personas cieņas un piederības sajūtu, vienlaikus sniedzot nepieciešamo atbalstu tiem iemītniekiem, kuri paši nespēj iekārtot savu dzīves telpu.
3. Aicinu nodrošināt individuālu apģērbu un personīgo mantu identificējamību un pieejamību, nepieļaujot koplietošanas apģērba praksi.
4. Aicinu izvērtēt iespējas uzlabot vides pieejamību (lifta ierīkošanu), lai nodrošinātu piekļuvi otrajam stāvam personām ar kustību traucējumiem.

3. Iemītnieku līdzdalība un brīvā laika pavadīšanas iespējas

[3.1] Brīvā laika pavadīšanas iespējas SAC "Vecpiebalga" kopumā vērtējamās kā ierobežotas, īpaši ziemas periodā, kad liela daļa iemītnieku aukstā laika dēļ uzturas telpās. Kā galvenās aktivitātes tika norādītas galda spēles, radošās un kulinārijas nodarbības, kā arī svētku pasākumu organizēšana (svētku svinēšana un iemītnieku dzimšanas dienu svinēšana). Ārpus telpām regulāri dodas tikai tie iemītnieki, kuri smēķē. Saņemta informācija, ka vasaras periodā aktivitāšu klāsts ir plašāks, piemēram, iemītnieki dodas vākt ārstniecības augus vai piedalās citās sezonālās nodarbēs.

[3.2] Vizītes laikā novērots, ka daudzi iemītnieki laiku pavada pasīvi – pastaigājoties pa gaitenīem vai sēžot koplietošanas telpās, kur daži vēroja televīziju. Vienlaikus norādāms, ka televizori

koplietošanas telpās izvietoti salīdzinoši augstu un attālināti no skatītājiem, kas var apgrūtināt to lietošanu. Tostarp iemītņieki norādīja arī uz skaņas un attēla kvalitātes regulāru problemātiku. Vairums iemītņieku uzturējās savās istabās, atsevišķiem iemītņiekiem istabās bija pieejami radio un televizori, vienam iemītņiekam bija dators. No gaitenī izvietotās informācijas secināms, ka februāra mēnesī bija organizētas šādas rehabilitācijas nodarbības: 03.02. un 25.02. - radošā nodarbība; 05.02.; 11.02.; 19.02.; 26.02. – kulinārijas nodarbība; 11.02.un 24.02. - galda spēles; 12.02. – Valentīndienas pasākums.



(Brīvā laika pavadīšanas iespējas 24.02.2026.)

Tiesībsarga biroja pārstāvji saņēma informāciju, ka darba dienās plkst.10 tiek rīkota rīta rosme, kuras vadīšanā iesaistās gan darbinieki, gan paši iemītņieki. Uzrunātie iemītņieki šo aktivitāti vērtēja kā pozitīvu. Vairāku klientu lietās starpprofesionālu atzinumos norādīts, ka iemītņiekiem nepieciešams organizēt jēgpilnas brīvā laika aktivitātes, kopīgas pastaigas, veselības stāvoklim atbilstošas un vienkāršas aktivitātes fizisko spēju uzturēšanai un sīkās motorikas attīstīšanai. Tomēr Tiesībsarga biroja pārstāvji secināja, ka mērķtiecīga un sistēmiska šo rekomendāciju izpilde iestādē nenotiek – tā vērtējama kā fragmentāra. Tādējādi no iegūtās informācijas kopumā secināms, ka nodarbības mērķtiecīgai un saturiskai brīvā laika pavadīšanai SAC “Vecpiebalga” nav pietiekamas.

[3.3] Vēlos uzsvērt, ka ir būtiski nodrošināt ikvienam iemītņiekam gan dažādas nodarbības sadzīves iemaņu saglabāšanai, gan atbalstu jēgpilnai brīvā laika pavadīšanai. Pretējā gadījumā pastāv risks veicināt iemītņieku pasivitāti, kuras rezultātā var iestāties apātija, kas ilgtermiņā var vēl vairāk pasliktināt gan fizisko, gan psihisko veselību.

Tādējādi, organizējot individuālas nodarbības, ir būtiski tās plānot atbilstoši personu specifiskajām vajadzībām, kā arī piedāvātajām aktivitātēm jābūt daudzveidīgām, iemītņieku vecumposmam

(ņemot vērā, ka SAC "Vecpiebalga" dzīvo dažāda vecuma iemītnieki) un interesēm atbilstošām, kā arī vērstām uz katra iemītnieka veselības stāvokli un spējām.

Rekomendācijas:

1. Aicinu nodrošināt visiem iemītniekiem regulāras nodarbības, balstoties uz viņu individuālo spēju izvērtējumu un plānoto mērķu sasniegšanu, vienlaikus veicinot pēc iespējas plašāku iesaisti kopīgajās aktivitātēs un pievēršot īpašu uzmanību tiem, kuri lielāko dienas daļu pavada pasīvi.
2. Aicinu paplašināt un dažādot brīvā laika pavadīšanas iespējas, nodrošinot regulāras un iemītnieku individuālajām vajadzībām atbilstošas aktivitātes, lai nepieļautu (vai palēninātu) viņa esošo dzīves iemaņu samazināšanos.
3. Aicinu nodrošināt, ka organizētajās nodarbībās netiek iesaistīti tikai neliels iemītnieku skaits, bet tiek veicināta plašāka un vienlīdzīga iemītnieku līdzdalība (piemēram, kulinārijas nodarbībās).
4. Aicinu nodrošināt regulāras fiziskās aktivitātes un pastaigas atbilstoši iemītnieku veselības stāvoklim, vienlaikus motivējot iemītniekus tajās iesaistīties un sekmējot arī ārstu rekomendāciju izpildi praksē. Lūdzu īpašu uzmanību pievērst iemītniekiem ar funkcionāliem traucējumiem.
5. Aicinu izvērtēt koplietošanas telpu iekārtojumu un tehnisko aprīkojumu, lai nodrošinātu iemītniekiem ērtu un pieejamu brīvā laika pavadīšanu.

4. Darbinieku skaits

[4.1] SAC "Vecpiebalga" vadītāja norādīja, ka kopumā personāls ir pietiekams, sniedza informāciju, ka tiek nodarbināti: virsmāsa; medicīnas māsa; dežurējošās māsas 5.5 slodzes (darbs tiek organizēts diennakts maiņās); ārsta palīgs 0.5 slodzes; psihiatrs 0.5 slodzes (klātienē pieņem 2 reizes nedēļā); psihologs 0.25 slodzes (brauc no Rīgas); darba terapeits 0.5 slodzes; viens sociālais darbinieks; 2 sociālie aprūpētāji un 15 aprūpētāji. No š. g. aprīļa darbu atsāks fizioterapeits - gan darbinieki, gan iemītnieki to ļoti gaida, jo iepriekš izveidojusies pozitīva sadarbība. Vizītes laikā saņemta informācija, ka divas iemītnieces pēc gūtām traumām saņem valsts apmaksātus fizioterapijas pakalpojumus Cēsīs. Operatīva ārsta norādījumu izpilde un nepieciešamās rehabilitācijas nodrošināšana ārpus institūcijas ir vērtējama pozitīvi. Savukārt psihologs uz 0.25 slodzi strādā galvenokārt attālināti (1x nedēļā), tomēr dažkārt konsultācijas ir

pieejamas arī klātienē. Vizītes dienā psihologu apmeklēja septiņi iemītnieki, kuri saņēma konsultāciju klātienē.

Vizītes noslēgumā vadītāja atzina, ka kvalitatīvākai pakalpojuma nodrošināšanai būtu nepieciešams gan ergoterapeits, gan podologs, gan frizieris.

Rekomendācijas:

1. **Aicinu** izvērtēt SAC "Vecpiebalga" esošo darbinieku skaitu un nodrošināt tā atbilstību iemītnieku skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām, lai ilgtermiņā tiktu nodrošināta nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšana.

5. Veselības aprūpes pieejamība

[5.1] Tiesībsarga biroja darbinieki vizīti organizēja sadarbībā ar dr. A. Singhu, kura atbilstoši savai kompetencei informāciju par veselības aprūpes pieejamību ieguva sarunās ar SAC "Vecpiebalga" darbiniekiem, runājot ar iemītniekiem un iepazīstoties ar medicīnisko dokumentāciju.

[5.2] Somatisko veselības aprūpi iemītniekiem nodrošina ģimenes ārste Ilona Radziņa, kuras prakse atrodas Vecpiebalgas doktorātā. Iemītnieki reizi nedēļā dodas vizītēs uz ārsta prakses vietu, savukārt personām ar ierobežotām pārvietošanās iespējām vai guļošiem pacientiem ārste nodrošina mājas vizītes institūcijā pēc izsaukuma.

Psihiatrisko terapiju iemītniekiem pārskata reizi mēnesī, attiecīgi izrakstot medikamentu ordinācijas vienam mēnesim. Psihiatrs nozīmēto medikamentozo terapiju un veiktos ierakstus fiksē medicīniskajā dokumentācijā gan papīra formātā, gan iestādes iekšējā elektroniskajā sistēmā.

[5.3] SAC "Vecpiebalga" darbinieki sniedza informāciju, ka iemītnieku psihiskās veselības paasinājuma gadījumos tiek izsaukta Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta (NMPD) brigāde. Šādās situācijās pacientus pamatā nogādā VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca", tomēr konstatēti gadījumi, kad hospitalizācija nodrošināta arī VSIA "Nacionālais psihiskās veselības centrs". Savukārt somatiskās veselības stāvokļa pasliktināšanās gadījumos iemītniekus, tostarp personas ar cukura diabētu vai onkoloģiskām saslimšanām, nogādā reģionālajās slimnīcās.

[5.4] Visiem iemītniekiem reizi gadā tiek veikts plaušu rentgena izmeklējums, izmantojot mobilo rentgenu. Skrīninga programmas organizē ģimenes ārsts. Skrīningus, kurus iespējams veikt uz vietas, piemēram, zarnu vēža un prostatas vēža skrīningu, veic SAC "Vecpiebalga". Savukārt skrīningus, kurus nav iespējams nodrošināt uz vietas, piemēram, mamogrāfijai vai dzemdes kakla

vēža skrīningam, iemītnieki tiek nogādāti uz kādu no ārstniecības iestādēm, kur šie pakalpojumi ir pieejami.

Laboratoriskos izmeklējumus uzrauga ģimenes ārsts vai psihiatrs, atbilstoši medicīniskajām indikācijām. SAC "Vecpiebalga" vecākā māsa sastāda plānoto izmeklējumu un speciālistu konsultāciju sarakstu, kas ļauj medicīnas personālam savlaicīgi organizēt pacientu vizītes un nodrošināt transportu uz ārstniecības iestādēm.

[5.5] Visiem pacientiem tiek veikta regulāra svara uzskaitē un aprēķināts ķermeņa masas indekss. Ja tiek konstatētas būtiskas izmaiņas, informācija tiek nodota ģimenes ārstam turpmākai izvērtēšanai. Iemītniekiem ir pieejama uztura speciālista konsultācija, kuras laikā nepieciešamības gadījumā tiek nozīmēts papildu uzturs vai uztura bagātinātāji, lai uzlabotu veselības stāvokli.

[5.6] Pozitīvi vērtējams vizītes laikā novērotais, ka katram iemītniekam ir individuāla medicīniskā kastīte, kas būtiski samazina medikamentu sajaukšanas risku, kā arī individuālā medikamentu izsniegšanas karte. Tostarp institūcijā ir arī atsevišķs akūto medikamentu skapītis, kurā tiek glabāti biežāk lietotie medikamenti, piemēram, paracetamols, ibumetīns, loperamīds u.c. SAC "Vecpiebalga" ir reģistrēts ārstniecības iestādes punkts, kurā tiek veikta iemītnieku medicīniskā aprūpe, tostarp, brūču pārsiešana.



(Medikamentu kastītes, individuālās kartes 24.02.2026.)

[5.7] Institūcijā ir izveidots un tiek uzturēts uzskaites žurnāls par iegūtajām traumām, krišanas gadījumiem un citiem incidentiem. Katrs šāds gadījums tiek dokumentēts arī atsevišķā protokolā, kuru paraksta atbildīgās personas.

[5.8] Attiecībā uz zobārstniecības pakalpojumiem saņemta informācija, ka zobārstniecības pakalpojumu pieejamība ierobežota finanšu resursu trūkumu dēļ, bet SAC "Vecpiebalga" risina

akūtos gadījumus (pagaidu plombes un zobu raušanu), kā arī palīdz organizēt pakalpojumu saņemšanu tajos gadījumos, kad iemītniekam ir savi finanšu resursi. Saņemta informācija, ka akūtās situācijā vizīte pie zobārsta tiek nodrošināta dažu dienu laikā. Zobārsts ir pieejams Vecpiebalgā (aptuveni 5km attālumā). Arī vizītes dienā viens iemītnieks bija nogādāts uz Vecpiebalgu pie zobārsta, kur viņam tika izrauts sāpošs zobs (sarunas laikā pēc vizītes pie zobārsta, iemītnieks bija priecīgs, jo sāpes bijušas vairākas dienas).

Savukārt divas iemītnieces norādīja uz to, ka viņām pilnībā nav zobu. Šī situācija tika pārrunāta ar sociālajām darbiniecēm. SAC "Vecpiebalga" darbiniece informēja, ka kādai citai iemītniecei par personīgajiem līdzekļiem izgatavotas dārgas protēzes, kuras viņa nelietojot un tas radot bažas par protēžu izgatavošanas nepieciešamību arī citiem iemītniekiem. Vēršama uzmanība, ka šāda pieeja tomēr nav atbalstāma.⁶

[5.9] Sarunas laikā ar SAC "Vecpiebalga" direktori saņemta informācija, ka institūcijā guļošu iemītnieku nav, tomēr apskates laikā tika konstatēti divi guļoši iemītnieki. Abiem iemītniekiem bija pretizgulējuma matracis, atsevišķa aprūpes stacija, izgulējuma monitoringa žurnāls, pozicionēšanas un dzirdīšanas žurnāls.



(Pozicionēšanas un dzirdīšanas žurnāls, aprūpes stacija, aplūkota 24.02.2026.)

Vienam iemītniekam tika konstatēts izgulējums dziļā stadijā, minētais fakts ir fiksēts žurnālā. Darbinieki paskaidroja, ka izgulējums radies pēc iemītnieka pēdējās hospitalizācijas perioda.

⁶ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 21.12.2020. Faktu lapa "[Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs](#)" 23. punkts

[5.10] Vizītes laikā saņemta informācija, ka katru rītu medicīnas personāls sanāk uz "piecminūti", kur tiek pārrunāti dežūras laikā notikušie gadījumi un iemītnieku veselības stāvokļa izmaiņas. Informācija tiek dokumentēta žurnālā.

[5.11] Ievērojot iepriekš norādīto, Dr. Singha vizītes laikā nekonstatēja konkrētus medicīniskās aprūpes pārkāpumus vai neatbilstības - medicīniskā dokumentācija bija sakārtota, pacientu aprūpes plāni bija strukturēti, novērojama efektīva medicīnas personāla darba organizācija, tostarp visās iemītnieku istabās pieejama trauksmes poga.

Rekomendācijas:

1. **Aicinu** arī turpināt nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumu vienlīdzīgu pieeju, īpašu uzmanību pievēršot zobārstniecības (tostarp protezēšanas) pakalpojumu saņemšanai.
2. **Aicinu** izvērtēt nepieciešamību palielināt medicīnas personāla skaitu, nodrošinot vismaz divas medicīnas māšas diennakts dežūras laikā.

6. Slikta izturēšanās un tiesiskās garantijas

[6.1] SAC "Vecpiebalga" iemītniekiem un viņu piederīgajiem ir nodrošināta iespēja iesniegt savas sūdzības un priekšlikumus sūdzību kastītē, kas ir novietota pirmajā stāvā. Sūdzību kastīti reizi nedēļā atver sociālā darbiniece kopā ar ievēlētu iemītnieku pārstāvi. Ir ieviests atsevišķs žurnāls iesniegumu reģistrēšanai, bet tajā jau ilgstoši nav reģistrētas rakstiskas sūdzības. Gan darbinieki, gan paši iemītnieki norādīja, ka ar savām problēmām u.c. jautājumiem vēršas uzreiz pie iemītnieku pārstāves vai darbiniekiem, kuri kopumā ir ļoti atsaucīgi un pretimnākoši, iesaistās aktualizēto jautājumu risināšanā.

Uz ziņojumu stendiem izvietota un brīvi pieejama informācija "Iekšējās kārtības noteikumi Ilgstošas SAC "Vecpiebalga" klientiem", kuru 5.11. punkts paredz, ka "klientiem ir tiesības izteikt ierosinājumus un sūdzības par sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu, klientu tiesību ievērošanu, darba organizēšanu".

[6.2] Interviju laikā iemītnieki neizteica sūdzības par darbinieku rīcību, kas liecinātu par sliktu, pazemojošu vai vardarbīgu attieksmi. Iemītnieki norādīja uz savstarpējiem konfliktiem, papildus paskaidrojot, ka darbinieki uz tiem attiecīgi reagē un notiek pārrunas.

Jāuzsver, ka arī Komiteja ir norādījusi, ka institūcijās vardarbība starp iemītniekiem mēdz būt bieža parādība, jo īpaši, ja nav pietiekama personāla klātbūtne. Vardarbība var izpausties gan kā

iemītnieku verbāli strīdi, gan kā savstarpēji fiziski uzbrukumi (tostarp seksuāla vardarbība). Līdz ar to institūcijas pienākums rūpēties par iemītniekiem ietver arī pienākumu aizstāvēt viņus pret citiem iemītniekiem, kas var nodarīt kaitējumu. Tas nozīmē, ka darbiniekiem ir jāreaģē uz iemītnieku uzvedību un jābūt apmācītiem, lai vajadzības gadījumā iejauktos. Tostarp jānodrošina arī pietiekama personāla klātbūtne, tai skaitā naktīs un nedēļas nogalēs. Tāpat ieteikts veikt atbilstošus pasākumus īpaši attiecībā uz mazāk aizsargātiem iemītniekiem, piemēram, jānodrošina, lai viņi netiek izmitināti kopā ar iemītniekiem, kuriem ir identificēta agresīva uzvedība.⁷

[6.3] No dokumentos ietvertās informācijas secināms, ka konfliktsituācijas tiek reģistrētas (ir darbinieku ziņojumi par notikušo), tās nav atstātas bez ievēribas un ar iesaistītajām personām tiek strādāts. Iemītnieku lietās ir pieejami sarunu protokoli, kuru saturs atspoguļo izrunātos jautājumus un rīcības algoritmu pēc konflikta. Vienlaikus konstatējams, ka konflikti rodas saistībā ar to, ka iemītniekiem netiek sistemātiski nodrošināta jēgpilna brīvā laika aizpilde, ievērojot viņu individuālās vajadzības un intereses. Tāpat tiek fiksēti iemītnieku iekšējās kārtības noteikumu pārkāpumi.

[6.4] Vizītes laikā sociālie darbinieki norādīja, ka daudz laika tiek veltīts, lai veidotu sadarbību ar tuviniekiem un iemītnieku aizgādņiem, lai iemītniekiem nezustu un saglabātos attiecības ar piederīgajiem. Kopumā personāls šo sadarbību raksturoja kā labu, vienlaikus norādot, ka daudziem iemītniekiem piederīgo nav. Tuvinieku trūkums rada risku, ka iemītnieku tiesību un interešu pārstāvība bez atbilstoša atbalsta mehānisma var kļūt objektīvi ierobežota vai nepilnvērtīga.

[6.5] Jāuzsver, ka arī Komiteja ir norādījusi, ka institūcijai ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka iemītniekiem ir pienācīga iespēja sazināties ar ārpasauli, t.i., sūtīt un saņemt vēstules, zvanīt pa tālruni un uzņemt apmeklētājus. Tostarp Komiteja paslavējusi praksi ļaut pārnakšnot iestādē apmeklētājiem, kuri ir ieradušies no tālienes.⁸

Ievērojot minēto, atzīmējams, ka arī Noteikumi Ilgstošās aprūpes centra "Vecpiebalga" klientu apmeklētājiem 7.6. punkts paredz, ka apmeklētājiem ir tiesības pārnakšnot SAC "Vecpiebalga" telpās, ja tas ir nepieciešams, SAC "Vecpiebalga" noteiktā kārtībā, atbilstoši Centra valdes apstiprinātam cenrādim. Vizītes dienā netika saņemta konkrēta informācija par šādas iespējas

⁷ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 21.12.2020. Faktu lapa "[Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs](#)" 5. punkts

⁸ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 21.12.2020. CPT/Inf (2020)41 Faktu lapa "[Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs](#)" 16. punkts

izmantošanu. Vienlaikus SAC "Vecpiebalga" darbinieki informēja, ka mēdzot organizēt iemītnieku tikšanās ar tuviniekiem arī Rīgā, nodrošinot iemītnieku nogādāšanu uz turieni vai no Rīgas nogādājot tuvinieku sagatavotās paciņas uz SAC "Vecpiebalga". Dokumentos ir atspoguļots, ka atsevišķi iemītnieki izmanto tiesības pavadīt ilgāku laiku pie saviem tuviniekiem, to saskaņojot ar SAC "Vecpiebalga" vadītāju.

[6.6] Visiem iemītniekiem SAC "Vecpiebalga" ir deklarēta kā dzīvesvieta, kur viņi saņem arī korespondenci (nereti tiekot saņemtas arī parādu piedzinēju vēstules). Šādās situācijās sociālie darbinieki iesaistās iemītnieku problēmu risināšanā, nepieciešamības gadījumā konsultējas ar VSIA "Nacionālās psihiskās veselības centrs" juristu. Vizītes laikā Tiesībsarga biroja pārstāvji informēja par iemītnieku tiesībām saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību atbilstoši Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma normām⁹ un aicināja nepieciešamības gadījumā vērsties Tiesu administrācijā, lai saņemtu konsultācijas.

Papildus norādāms, ka sociālie darbinieki var izmantot Tiesu standarta rokasgrāmatu¹⁰, kurā sniegta informācija (ieteikumi komunikācijai), kas var būt noderīgi, sniedzot iemītniekiem atbalstu savu tiesību un interešu aizstāvībā saskaroties ar tiesībsargājošajām institūcijām un/vai tiesām. Būtiski ir nodrošināt, lai cilvēks ar invaliditāti bez pamatojuma netiktu izslēgts no procesa, bet saņemtu savām vajadzībām atbilstošu atbalstu savu tiesību īstenošanā. No aplūkotojājiem dokumentiem secināms, ka iemītnieki ir iesaistīti dažādās tiesvedībās, tikuši aicināti uz tiesas sēdēm (galvenokārt rīcībspējas ierobežojuma pārskatīšanas lietās). Savukārt, ja to liedz personas veselības stāvoklis, par to savu atzinumu tiesai sniedz psihiatrs un persona procesā nav piedalījies.

Rekomendācijas:

1. **Aicinu** tupināt un stiprināt praksi konfliktsituāciju dokumentēšanā, vienlaikus attīstot preventīvu iespējamo konfliktsituāciju un vardarbības novēršanu, proti, nodrošinot individuālu pieeju iemītnieku izmitināšanā, kā arī veicot regulāru risku izvērtēšanu attiecībā uz iemītnieku savstarpējām attiecībām.
2. **Aicinu** nodrošināt, ka iemītniekiem tiek sniegta savlaicīga un saprotama informācija par viņu tiesībām un pieejamo juridisko palīdzību, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošināt praktisku atbalstu saziņā ar juridiskās palīdzības sniedzēju, vienlaikus sekmējot, lai iemītnieki

⁹ [Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums](#). Skatīt 3.panta otrās daļas 2.punktu.

¹⁰ Tiesu standarts "[Rokasgrāmata, kad procesā piedalās cilvēks ar invaliditāti](#)".

netiktu nepamatoti izslēgti no procesiem (tostarp tiesvedības) un saņemtu savām individuālajām vajadzībām atbilstošu atbalstu savu tiesību īstenošanā.

7. Tiesības uz privāto dzīvi

[7.1] Vizītes laikā tika aktualizēts jautājums par pāru attiecībām, proti, noskaidrots, ka SAC "Vecpiebalga" ir izveidojušies trīs iemītnieku pāri, tomēr šobrīd nevienam no tiem nav nodrošināta iespēja dzīvot kopā vienā istabiņā, jo, kā paskaidroja darbinieki, atbilstoši Labklājības ministrijas norādēm, institūcijā kopā vienā istabā esot tiesīgi dzīvot tikai tādi pāri, kuriem ir reģistrēta oficiāla laulība. Savukārt no dokumentos ietvertās informācijas secināms, ka vēloties pavadīt laiku kopā, iemītnieki bieži ciemojas viens pie otra istabās (piemēram, ilgstoši sarunājas), kas nereti rada konfliktsituācijas vai neapmierinātību citiem vienā istabā dzīvojošajiem iemītniekiem.

[7.2] Komiteja savas rekomendācijās ir uzsvērusi, ka dzīvei institūcijā ir jābūt pietuvinātai "normālai dzīvei sabiedrībā", kas sevī ietver arī tiesības uzturēt personiskas attiecības, tostarp veidot kopdzīvi. Oficiāli reģistrēta laulība nevar tikt uzskatīta par vienīgo priekšnoteikumu kopdzīves nodrošināšanai institūcijā, jo tiesības uz privāto dzīvi ietver arī faktisku partnerattiecību veidošanu un uzturēšanu neatkarīgi no to formālas reģistrācijas. Minētās tiesības izriet gan no Latvijas Republikas Satversmes 98. panta, gan no ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 23. panta.

Rekomendācijas:

1. **Aicinu** pievērst pienācīgu uzmanību iemītnieku tiesībām uz privāto dzīvi, atbalstot viņu lēmumus veidot savstarpējās attiecības, tostarp nodrošinot iespējas kopdzīvei institūcijā, ņemot vērā faktiski pastāvošās partnerattiecības un iemītnieku gribu, vienlaikus ievērojot personas autonomiju un cieņu.

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 15. panta otro daļu, tiesībsardzei ir tiesības sniegt Saeimai, tās komisijām, Valsts prezidentam, Ministru kabinetam, valsts pārvaldes iestādēm un starptautiskajām organizācijām ziņojumus par atsevišķiem jautājumiem. Tādējādi, lai nodrošinātu SAC "Vecpiebalga" sniegtā ilgstošā sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma atbilstību cilvēktiesību standartiem, **aicinu SAC "Vecpiebalga" administrāciju** iepazīties ar ziņojumu un tajā sniegtajām rekomendācijām un veikt visas nepieciešamās darbības minēto rekomendāciju ieviešanai. Par to izpildi un plānotajām aktivitātēm to izpildei lūdzu informēt līdz **š. g. 11. maijam**.

Papildus informēju, ka ziņojumi par cilvēktiesību nodrošināšanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās tiek publicēti [Tiesībsarga biroja interneta vietnē](#), kā arī tiek publicētas institūciju administrāciju atbildes uz tiem, tādējādi tie ir pieejami publiski ikvienam interesentam.

Izsaku pateicību SAC “Vecpiebalga” direktorei I. Bukovskai un darbiniekiem par sadarbību, atsaucību vizītes laikā, kā arī par ieguldīto darbu iemītnieku ikdienas aprūpē, ņemot vērā ar šo darbu saistītos izaicinājumus.

Ar cieņu
tiesībsardze

Karina Palkova